

period of 1986-1990 - the development of combined voluntary car insurance, driver and luggage; the third period of 1991-2005 - Ukraine became an independent state and, therefore, insurance issues adopt new organizational and legal forms, insurance, ground transport means and responsibility on a voluntary basis; the fourth period from 2005 to the present - the mandatory insurance of civil liability of owners of vehicles.

In summary, these studies in the article give reason to believe that in Ukraine there are contradictions in the insurance of vehicles associated with an increase in insurance premiums and reduce insurance premiums. Because of such processes vehicle insurance in Ukraine operates inefficiently. In law and in practice there are significant contradictions that need to be addressed by bringing the normative-legal acts and insurance practices with modern standards that exist in the European Union.

Key words: *insurance, insurance risk, insurance interest, insurance premium, insurance payment, the vehicle.*

УДК 342.9

**В. М. Комарницький,
М. І. Єрофеев**

ПОЛІЦЕЙСЬКЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: ПРАВОВІ ПИТАННЯ

Розглянуто роль поліції в забезпеченні екологічної безпеки, проаналізовано заходи природоохоронного характеру, що здійснює поліція відповідно до своїх повноважень, аргументовано пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання діяльності поліції в цій сфері.

Ключові слова: *Національна поліція, екологічна безпека, екологічне правопорушення, природоохоронні заходи.*

Постановка проблеми. Забезпечення екологічної безпеки становить інтерес практично всіх суб'єктів суспільних відносин – органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій усіх форм власності, громадян. Адже запобігання негативним впливам на довкілля в процесі господарської та іншої діяльності є потрібною умовою збереження сприятливого для життєдіяльності людини природного середовища, забезпечення сталого економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Правові, організаційні та інші питання участі зазначених суб'єктів в охороні довкілля, забезпеченні екологічної безпеки ретельно аналізуються в спеціальній літературі. Не є винятком тут і поліція, інші правоохоронні органи, діяльності яких у цій сфері суспільних відносин присвячено спеціальні дослідження, зокрема Бандурка О.М., Блудової С.В., Весельського В.К., Гасенка В.І., Гончаренка В.Г., Духна М.О., Книженко С.О., Книша В.І., Малишевої Н.Р., Тарасюк Г.А., Туровця Ю.М. та ін.

Формування цілей. Аналіз правового регулювання поліцейських заходів щодо забезпечення екологічної безпеки, якому присвячена ця стаття, дозволить обґрунтувати пропозиції щодо його вдосконалення, поглибити розуміння специфіки природоохоронної діяльності поліції.

Виклад основного матеріалу. Відповідна діяльність здійснюється в контексті загальних завдань поліції з надання поліцейських послуг у сферах

забезпечення публічної безпеки й порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства й держави; протидії злочинності тощо. Ці завдання визначено в ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» [6]. Вона прямо не наголошує на екологічних аспектах діяльності поліції. Про них можна судити з інших законів, що містять спеціальні норми із забезпечення екологічної безпеки поліцією.

Зазначимо, що під екологічною безпекою розуміється «такий стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей» (ст. 50 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» [8]). З огляду на це визначення, забезпечення екологічної безпеки полягає в запобіганні негативним хімічним, фізичним та біологічним впливам на довкілля в процесі господарської та іншої діяльності, знищення рослинного й тваринного світу, руйнування джерел водопостачання, засмічення річок та інших водних об'єктів, псування, забруднення й виснаження курортних і лікувально-оздоровчих зон, порушення режиму охорони заповідників тощо. Таке запобігання здійснюється, з одного боку, завдяки додержанню правил, вимог охорони довкілля, забезпечення екологічної безпеки природокористувачами та особами, які експлуатують екологічно небезпечні виробництва, а з іншого – через охорону об'єктів природи, запобігання й нейтралізацію екологічних правопорушень, застосування стосовно правопорушників заходів впливу відповідно до законодавства інспекційними та правоохоронними органами, зокрема поліцією.

Аналіз законодавства дозволяє виділити такі основні види діяльності поліції в цій сфері. Одним з них є участь у забезпеченні громадського порядку та здійсненні інших охоронних, запобіжних, рятувальних заходів у разі виникнення надзвичайних ситуацій, у тому числі екологічного характеру, згідно з Кодексом цивільного захисту України [2], Закону України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації» [5], Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» [10] та інших нормативно-правових актів. Зокрема, детально відповідна діяльність поліції регламентована Інструкцією про порядок взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України у сфері запобігання й реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події, затвердженої наказом МВС України від 22.08.2016 № 859 [4]. Установлено, що Національна поліція України в межах компетенції інформує ДСНС на державному, регіональному та місцевому рівнях про ознаки загрози або виникнення надзвичайних ситуацій, пожеж та небезпечних подій; у межах повноважень, передбачених законом, організовує та здійснює заходи щодо рятування людей, забезпечення їх безпеки, охорони майна в разі стихійного лиха, аварій, пожеж, катастроф та ліквідації їх наслідків; уживає заходів щодо забезпечення публічної безпеки й порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях; уживає всіх можливих заходів для надання невідкладної, зокрема домедичної й

медичної, допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їх життя чи здоров'я; здійснює контроль у межах компетенції, визначеної законом, за додержанням вимог режиму радіаційної безпеки в спеціально визначеній зоні радіоактивного забруднення; сприяє забезпеченню відповідно до закону правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації в разі їх оголошення на всій території України або в окремій місцевості тощо.

Ст. 47 Закону України «Про ветеринарну медицину» [3] передбачає участь поліції в здійсненні карантинних заходів під час епідемій та епізоотій. Вона має надавати допомогу представникам ветеринарної медицини у виконанні заходів щодо обмеження та запровадження заборони на обіг тварин, інших товарів і переміщення людей у межах інфікованої зони та в здійсненні карантинних заходів. Також працівники Національної поліції на вимогу спеціалістів державної служби ветеринарної медицини залучаються для виконання заходів щодо припинення порушень законодавства з питань ветеринарної медицини (частина третя ст. 105 Закону України «Про ветеринарну медицину»).

Екологічне навантаження мають і повноваження Національної поліції у сфері дорожнього перевезення небезпечних вантажів (ст.16 Закону України «Про перевезення небезпечних вантажів» [9]). Адже таке перевезення несе значний ризик настання аварійних випадків та заподіяння шкоди довкіллю. Для зменшення такого ризику Національна поліція України здійснює контроль за безпекою дорожнього руху під час дорожнього перевезення небезпечних вантажів, додержанням законодавства в зазначеній сфері; розробляє й видає в установленому порядку погодження маршрутів руху транспортних засобів під час дорожнього перевезення небезпечних вантажів.

До повноважень поліції належить здійснення контролю за додержанням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання й використання зброї (пункти 21, 22 частини першої ст.23 Закону України «Про Національну поліцію»). Це повноваження спрямоване як на забезпечення охорони громадського порядку, так і на охорону навколишнього природного середовища, запобігання неправомірним зазіанням на тваринний світ.

Комплекс повноважень поліції природоохоронного характеру передбачає Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП). Зокрема, Національна поліція має право провадити адміністративне затримання особи, яка порушила правила полювання, рибальства й охорони рибних запасів та інших порушень законодавства про охорону й використання тваринного світу, а також в інших випадках, передбачених законами України (пункт перший частини другої ст. 262 КупАП). Такий захід застосовується для припинення адміністративного екологічного правопорушення, коли вичерпано інші заходи впливу встановлення особи, складення протоколу про адміністративне правопорушення в разі

неможливості складання його на місці вчинення правопорушення, якщо складання протоколу є обов'язковим (частина перша ст. 260 КУпАП).

Також працівники лісової охорони, посадові особи органів, що здійснюють державний контроль за охороною та використанням тваринного світу, охороною та використанням земель, органів рибоохорони, служб охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду мають право доставляти в поліцію порушників законодавства про охорону та використання природних ресурсів, якщо їх (порушників) особу не може бути встановлено на місці порушення (ст. 259 КУпАП).

Поліції надано право у відповідних випадках складати протоколи та розглядати справи про адміністративні правопорушення (статті 222 та 255 КУпАП), які можуть зачіпати екологічні інтереси суспільства (зокрема складати протоколи про порушення вимог режиму радіаційної безпеки в місцевостях, що зазнали радіоактивного забруднення (ст. 46-1), порушення державних стандартів, норм і правил у сфері благоустрою населених пунктів (ст.152) порушення правил тримання собак і котів (ст. 154) тощо, та розглядати справи про випуск в експлуатацію автомобілів, літаків, суден та інших пересувних засобів та установок, у яких вміст забруднюючих речовин у відпрацьованих газах, а також рівень впливу фізичних факторів, здійснюваного ними під час роботи, перевищують установлені нормативи (ст.80), експлуатацію громадянами автотранспортних та інших пересувних засобів та установок, у яких вміст забруднюючих речовин у відпрацьованих газах, а також рівень впливу фізичних факторів, здійснюваного ними під час роботи, перевищують установлені нормативи (ст.81), порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо захисту населення від шкідливого впливу шуму чи правил додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях (ст. 182) тощо).

Згідно з Кримінально-процесуальним кодексом України (пункт 17 частини першої ст. 3, частина перша ст. 216 та ін.) органи Національної поліції здійснюють досудове розслідування злочинів проти довкілля, передбачених розділом VIII Кримінального кодексу України.

Усе зазначене свідчить, що поліція несе велике навантаження із забезпечення екологічної безпеки, охорони природних ресурсів, її діяльність у цій сфері є досить різноманітною. Характерною рисою правового регулювання цієї діяльності є те, що воно здійснюється нормами, які розпоршені по численних законодавчих актах, при відсутності норми, що системно викладає основні повноваження поліції у сфері забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля. За такої обставини цілісна картина правового забезпечення природоохоронної діяльності поліції може бути отримана тільки зі спеціальних публікацій, коментарів законодавства відповідними фахівцями. Це знижує роль закону в регулюванні екологічних аспектів діяльності поліції, виконанні ним важливої функції джерела еколого-правової інформації. Слід також урахувати, що закон виконує й виховну функцію, сприяє шанобливому ставленню до державних органів, які за законодавством задіяні в реалізації екологічної політики держави. Важлива роль тут належить Закону України «Про охорону навколишнього

природного середовища», що містить інформацію про основні органи держави, які виконують її екологічну функцію. Проте серед цих органів у ньому не згадується Національна поліція. Уважаємо, що це не сприяє популяризації її екологічного іміджу. Ураховуючи, що екологічне питання для поліції не є другорядним, зазначену прогалину в Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» доцільно усунути. Він має містити статтю, що визначає компетенцію Національної поліції в галузі охорони навколишнього природного середовища. У цій статті, зокрема, має йтися про такі повноваження Національної поліції як: організація рятувальних, охоронних, контрольних заходів на територіях, де виникли надзвичайні екологічні ситуації; уживання заходів для припинення виявлених кримінальних та адміністративних екологічних правопорушень; здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень у галузі охорони довкілля; здійснення, у випадках, визначених законом, провадження в справах про адміністративні правопорушення в галузі охорони довкілля, забезпечення екологічної безпеки, прийняття рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечення їх виконання; уживання заходів із запобігання порушенням вимог законодавства про охорону тваринного й рослинного світу в парках, скверах, зелених зонах населених пунктів; організація взаємодії з державними органами, що здійснюють контроль у галузі охорони навколишнього природного середовища тощо.

Екологічні аспекти діяльності поліції варто уточнити й у Законі України «Про Національну поліцію». Зокрема, у ст. 23, що визначає загальні повноваження поліції, доцільно передбачити, що поліція вживає превентивних та примусових заходів з охорони довкілля відповідно до закону. Також у контексті з досліджуваним питанням звертаємо увагу на термін «публічна безпека й порядок», який застосовується в зазначеному Законі при визначенні основних завдань поліції та в деяких інших випадках. Він не вживається в інших нормативно-правових актах. Натомість в них у відповідних випадках йдеться про національну безпеку, громадський порядок. Наприклад, у Конституції України (пункт 17 частини першої ст. 92) встановлено, що тільки законами України визначаються «основи національної безпеки, організації Збройних сил України й забезпечення громадського порядку». Безпосередньо визначення «національної безпеки», сфер її забезпечення, у тому числі в екологічній, наведено в Законі України «Про основи національної безпеки України» [7]. Про забезпечення громадського порядку (яке, зауважимо, передбачає запобігання знищенню, пошкодженню зелених насаджень у парках та скверах, захаращенню водойм, порушенню правил поводження з тваринами в населених пунктах тощо) акцентується в законодавстві при визначенні повноважень Національної поліції (наприклад, у ст 222 Кодексу України про адміністративні правопорушення) та напрямів її реформування (наприклад, у пункті 4.4. частини 4 Стратегії національної безпеки України [11] передбачено, що «Національна ж поліція як центральний орган виконавчої влади, діяльність

якого спрямовуватиметься через Міністра внутрішніх справ України, виконуватиме функції у сферах протидії злочинності, зокрема організованій, та забезпечення громадського порядку»). З огляду на зазначене відповідну термінологію Закону України «Про Національну поліцію» доцільно узгодити з тією, що застосовується в Конституції України та в інших законодавчих актах [1].

Варто також конкретизувати положення частини третьої ст. 13 Закону України «Про Національну поліцію», яка містить перелік складу поліції. Адже в чинній редакції це положення надто загальне, не дозволяє судити про конкретне призначення відповідних підрозділів, їх відмінності один від одного (зокрема поліції охорони, спеціальної поліції тощо), не несе належного інформаційно-регламентуючого навантаження. Уважаємо, що при конкретизації складу, призначення, напрямів діяльності відповідних складових організаційної системи поліції, визначеної частиною третьою ст. 13 Закону, можна передбачити й утворення екологічної поліції. Пропозиції з цього питання свого часу готувалися в Міністерстві екології та природних ресурсів України й передбачали, зокрема, реформування Державної екологічної інспекції в екологічну поліцію зі своїм патрулем і розвідкою [12]. Потрібно підтримати такі пропозиції.

Висновки. Отже, слід констатувати, що поліція виконує важливі функції щодо підтримання громадського порядку в разі виникнення надзвичайних екологічних ситуацій, запобігання правопорушенням екологічного характеру в населених пунктах та на транспорті, застосування примусових заходів щодо порушників вимог екологічного законодавства. Однак є потреба в удосконаленні правового регулювання діяльності поліції в цій сфері через визначення її природоохоронних повноважень у Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» та уточнення екологічних аспектів діяльності поліції в Законі України «Про Національну поліцію».

Використані джерела:

1. З цього питання див. також: Зозуля І. В. Закон України «Про Національну поліцію»: публічна чи громадська безпека? [Електронний ресурс] / І. В. Зозуля, О.І.Довгань // Форум права. – 2015. – № 5. – С. 85–92. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.
2. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 34-35. – Ст. 458.
3. Про ветеринарну медицину : Закон України від 25.06.1992 № 2498-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 36. – Ст. 531.
4. Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України у сфері запобігання й реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події : наказ МВС України від 22.08.2016 № 859 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 77. – Ст. 2583.
5. Про зону надзвичайної екологічної ситуації : Закон України від 13.07.2000 № 1908-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 42. – Ст. 348.
6. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40-41. – Ст. 379.

7. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19.06.2003 № 964-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 351.
8. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.
9. Про перевезення небезпечних вантажів : Закон України від 06.04.2000 № 822 // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 28. – Ст. 222.
10. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16.03.2000 № 1550-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 23. – Ст. 176.
11. Про рішення Ради національної безпеки й оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від 26.05.2015 № 287/2015 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 43. – Ст. 1353.
12. Турлікьян Т. В Україні може з'явитися екологічна поліція [Електронний ресурс] / Т.В. Турлікьян. – Режим доступу: <http://ecotown.com.ua/news/V-Ukrayini-mozhe-z-yavutysya-ekolohichna-politsiya/>

Стаття надійшла до редколегії 01.02.2017

Комарницький В. М., Ерофеев Н. И. Полицейское обеспечение экологической безопасности: правовые вопросы

Рассмотрена роль Национальной полиции в обеспечении экологической безопасности, проанализированы меры природоохранительного характера, которые осуществляет полиция в соответствии со своими полномочиями, аргументированы предложения по совершенствованию правового регулирования деятельности полиции в данной сфере.

Ключевые слова: *Национальная полиция, экологическая безопасность, экологическое правонарушение, природоохранительные меры.*

Komarnitsky V., Yerofeyev M. Police Security of Environmental Safety: Legal Issues

Ensuring environmental safety is of interest to almost all subjects of public relations - public authorities, local governments, enterprises, institutions and organizations of all forms of property, citizens. It is clear, that preventing negative environmental impact in the economic and other spheres is a prerequisite for maintaining healthy human life conditions, sustainable economic development. The legal, organizational and other issues of participation of these entities in environmental protection, are carefully analyzed in literature. In this article, we gave our attention to the role of police in these processes.

This article is devoted to the analysis of legal regulation of police measures, which are taken to ensure environmental safety.

Thus, main police powers in environmental protection are singled out, including:

- participation in maintaining public order and carrying out other security, safety and rescue measures in case of emergencies, including environmental;
- participation of police in the implementation of quarantine measures during epidemics and epizootic;
- national police powers in the field of road transportation of dangerous goods;
- monitoring the observance of natural and legal persons of special rules and procedure of storage and use of weapons
- ensuring the observance of the rules of hunting, fishing and protection of fish stocks and other violations of legislation on protection and use of wildlife;

- conducting the investigations of environmental crimes.

So it should be noted that the police perform important functions at public order maintaining in the event of emergency environmental situations, the prevention of environmental violations in settlements and transport, the use of coercive measures against violators of the requirements of environmental legislation.

This study revealed inadequate consolidation of police powers in the main legislative acts regulating its activities.

The study and its findings will justify proposals to improve existing legislation, to deepen understanding of the environmental performance of the police.

Key words: National police, environmental safety, environmental crimes, nature protection measures.

УДК 342.84

К. О. Павшук

ДО ПИТАННЯ ПРО УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПІВ ВИБОРЧОГО ПРАВА ТА МОЖЛИВІСТЬ ОСКАРЖЕННЯ ЇХ ПОРУШЕНЬ

У статті розглянуто умови реалізації принципів виборчого права в Україні в частині можливості оскарження їх порушень. Проаналізовано правові, інституційні та процедурні гарантії забезпечення реалізації цих принципів відповідно до міжнародних стандартів. З'ясовано основні недоліки національної моделі оскарження порушень виборчих прав громадян, а також надано пропозиції щодо їх усунення.

Ключові слова: гарантії реалізації виборчих прав, захист виборчих прав, виборчі спори, оскарження порушень виборчого законодавства.

Постановка проблеми. Ядром виборчого права є система його принципів – вихідних, фундаментальних засад та ідей, у межах яких складається механізм правового регулювання електоральних відносин. Вони одночасно відіграють роль каталізатора для подальшого розвитку й удосконалення виборчого права. Недарма Конституційний Суд України в справі про вибори народних депутатів визначив, що основоположні принципи загального, рівного й прямого виборчого права, вільне й таємне волевиявлення громадян України на виборах народних депутатів України становлять основу правового регулювання виборчого процесу [1].

Дотримання п'яти принципів європейського виборчого доробку є життєво важливим для демократії. Удавана простота виборчих процедур виглядає оманливою, інакше не довелося б приділяти їм стільки уваги. Вибори, подібно богові Янусу, також мають два обличчя. Саме на цей факт і звертає увагу К. Шмітт. Тотожність і представництво – дві протилежності, які можуть перетворити народ у єдиного суб'єкта [2, с. 188].

Щоб норми виборчого права не перетворилися на фікцію, держава передбачає можливість вільного оскарження фактів недотримання закону про вибори в органі з розгляду скарг. Це, зокрема, стосується результатів виборів: заперечувати їх хтось може з підстав порушення процедур голосування. Так само це стосується рішень, ухвалених напередодні виборів, зокрема у зв'язку з правом брати участь у голосуванні, списками виборців та